

UNESCO Belge 1:

Tarihi	Belge Kategorisi	Belge Adı:
1987	Danışma Kurulu Değerlendirmesi	Danışma Kurulu Değerlendirmesi
1987	Karar	Komitenin 11. Oturum Raporu
2006	Periyodik Raporlama	(Döngü 1) Bölüm II Özet

Bu belge Nemrut Dağı Tümülüsü'nün UNESCO Dünya Kültür Miras Listesine alınmasını uygun gören **ICOMOS Danışma Kurulu Dünya Kültür Miras Listesi** başlıklı, 1987 yılında hazırlanmış, 448 numaralı Değerlendirme Raporu'dur.

http://whc.unesco.org/archive/advisory_body_evaluation/448.pdf adresinde yer alan, özgün dili İngilizce ve Fransızca olan bu değerlendirme raporunun türkçe çevirisi aşağıda verilmiştir:

ICOMOS ULUSLARARASI ANITLAR VE SİTLER KONSEYİ Dünya Miras Listesi no: 448

A) TANIM:

Aday: Nemrut Dağındaki I. Antiochus'un hierothesion'u.

Konum: Adıyaman ili

Başvuran ülke: Türkiye

Tarih: 31 Aralık 1986

B) ICOMOS TAVSİYE KARARI

Öneri konusu kültürel varlık Dünya Miras Listesine I, III ve IV numaralı kriterlere dayanarak dahil olmalıdır.

C) GEREKÇE

Büyük İskender'in İmparatorluğu yıkıldığında doğudaki Helenistik bölgelerde bir çok krallık kurulmuştur. Bunlardan bir tanesi de MÖ 162 yılından MS 72 yılına kadar yarı bağımsız bir eyalet şeklinde sürmüş, kralları önce Selevkoslara daha sonra Romalılara karşı bağımsızlığını savunmuş olan Kommagene'dir. Bu hanedanın hükümdarları Antiochos veya Mithridates gibi Grek adlarına sahiptir. Arkalarında yukarı Fırat Vadisi'nin kuzeyinden uzanan dağlık bölgede, Adıyaman civarında çok sayıda nefes kesici güzellikte mabetler bırakmışlardır. Bu mabetlerin en etkileyicilerinin bulunduğu yerler Eski Kahta, Karakuş ve özellikle de I. Antiochos'un (MÖ 69-34) anıtının bulunduğu Nemrut Dağı'dır.

1881 yılında mühendis olan Karl Sester tarafından tesadüfen keşfedilmiş olan alan, 1953 yılına kadar çalışılmamıştır. Nemrut Dağı'nın zirvesinde (Rakım: 2150 m) yer alan anıt koni şeklinde, 50 metre yükseklikte ve 150 metre çapında taş kırıklarından oluşan bir tümülüstür. İç düzeni, *dromosu* bulmak amacıyla yapılan çeşitli çalışmalara rağmen henüz bilinmeyen bu mezar höyük doğu, batı ve kuzey taraflarında inşa edilmiş olan suni teraslarla çevrilmiştir. Doğu terasta kayaya oyulmuş iki farklı seviyeye sahiptir. Üst seviyede beş adet (7 metre yüksekliğinde) tanrıları temsil eden kolosal heykel sırası ve bunlar ile aynı alt yapıda oluşturulmuş, yine kolsal boyutlarda iki tarafa simetrik olarak yerleştirilmiş, iki çift kartal ve aslan heykeli mevcuttur. Heykellerin üstündeki yazıtlara

göre bunların temsil ettiği tanrılar soldan sağa: 1) Tanrı Apollo-Mithras-Helios-Hermes, 2) Tanrıça Kommagene'li Tyche, 3) Tanrı Zeus-Oromasdes, 4) Antiochos, 5) Tanrı Herakles-Artagnes-Ares'tir. Tanrılarının başları yerlerinden kırılarak alt terasa yuvarlanmışlardır. Teras doğu tarafında piramit şeklinde bir sunak, kuzey ve güney taraflarında ise *ortostat* dizileriyle sınırlanmıştır. Kuzeydeki bu *ortostatlar* Antiochos'un Pers atalarını gösteren rölyeflerle işlenmiştir. Güney tarafta ise diğerlerine simetrik bir şekilde Makedon atalarını göstermektedir. Levhaların arkasına kazılmış olan yazıtlar soyağacı bağlantılarını tanımlamaktadır.

Batı teras, yine beş adet heykel dizisi ve iki yanında aslan-kartal çiftleri ile benzer özelliklere sahiptir ancak burada sunak bulunmamaktadır. *Ortostatlar*, güneyde Pers, batıda Makedon atalarla Antiochos'un ikili soy ağacını tekrar etmektedir. Dağın topoğrafyası simetriyi biraz değiştirmiştir. Bu mükemmel rölyefler Antiochos'un Apollo-Mithras-Helios-Hermes, Zeus-Oromasdes ve Herakles-Artagnes-Ares ile el sıkışmalarını göstermektedir. Sol yanda Antiochos ve Kommagenelilerden oluşan temsili bir grup ve sağda "kralın horoskopu" olarak adlandırılan astrolojik rölyef bulunmaktadır. Deşifre edilmiş olan yazıt MÖ 10 Temmuz 62-61 tarihini, Antiochos'un Romalılar tarafından kral ilan edildiği tarihi simgelemektedir.

Kuzey terasta, iki ucunda kartallar bulunan ancak büyük heykellerin olmadığı 80 metre uzunluğunda bir duvar mevcuttur. Eğer yarım kaldığı ihtimali dışarıda bırakılırsa bunun bir tören yolu olarak kullanılmış olduğu düşünülebilir.

ICOMOS Nemrut Dağı arkeolojik alanının I, III ve IV numaralı kriterler esasına göre Dünya Miras Listesine dahil edilmesi tavsiye kararını almıştır.

Kriter I. Kommageneli I. Antiochos'un mezarı benzersiz bir sanatsal eserdir. Nemrut Dağ doğal sitesi Helenistik dönemin en büyük ürünlerindedir (bazı taş blokların ağırlığı 9 tona ulaşmaktadır).

Kriter III. Nemrut Dağ mezarı veya *hierothesionu* Kommagene uygarlığının eşsiz tanığıdır. Burada I. Antiochos, babası Mithridates tarafından Darius'un, annesi Laodice tarafından da İskender'in soyundan geliyor şeklinde temsil edilmiştir. Bu yarı-efsane atalar soyu, hanedanın hem batı hem de doğunun gücünden bağımsız olma tutkusunu göstermektedir.

Kriter IV. Nemrut Dağı tümülüsü, Karakuş ve Eski Kahta mezarlarına nazaran daha da çok, özgün bir *panteonun* geniş fikirli çok kültürlülüğü aracılığıyla önemli bir tarihi dönemi bize göstermektedir. Zeus'un Oromasdes (İran tanrısı Ahuramazda) ile, ve Herakles'in Artagnes (İran tanrısı Verathragna) ile özdeşleştirilmesi sanatsal eşdeğerini heykellerde ve rölyeflerdeki Yunan, Pers ve Anadolu estetiğinin bu karışımında bulmaktadır.

Olumlu kanı bildirmiş olmakla birlikte ICOMOS 1984 yılında sit alanı için hazırlanmış olan restorasyon projeleri ve yönetim planı ile ilgili bir bilgi verilmemesinden dolayı kaygılarını bildirmektedir. Arkeologların ve Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün maksatlarına dair önceden hüküm vermeksizin ICOMOS'un gözlemlerine göre herhangi bir sistematik anastilosis yapmaktan olabildiğince kaçınmak gerekmektedir çünkü bu uygulama, güzelliği heykellerin bozulmuş şekillerinden, başların teraslardaki büyük taş yüzeylerde dağılmış halde olmasından gelen bu alanın topoğrafyasını ciddi olarak değiştirecektir.

ICOMOS, Mayıs 1987

UNESCO Belge 2:

Tarihi	Belge Kategorisi	Belge Adı:
1987	Danışma Kurulu Değerlendirmesi	Danışma Kurulu Değerlendirmesi
1987	Karar	Komitenin 11. Oturum Raporu
2006	Periyodik Raporlama	(Döngü 1) Bölüm II Özet

Bu belge UNESCO, Dünya Kültür ve Doğal Mirası Koruma Toplantısı'nın 7-11 Aralık 1987 tarihleri arasında gerçekleştirilen 11. oturumu sonunda hazırlanan Dünya Miras Komitesi Raporu olup; <http://whc.unesco.org/archive/repcom87.htm#448> , adresinde yer alan, özgün dili İngilizce ve Fransızca olan belgenin künyesi aşağıda verilmiştir.

Sınırlı Dağıtım	SC-87/CONF.005/9 Paris, 20 Ocak 1988
BİRLEŞMİŞ MİLLETLER EĞİTİM, BİLİM VE KÜLTÜR KURUMU KÜLTÜREL VE DOĞAL MİRASIN KORUNMASINA DAİR SÖZLEŞME DÜNYA MİRAS LİSTESİ KOMİTESİ RAPORU Onbirinci Oturum	
(Unesco Merkez Bürosu, 7-11 Aralık 1987)	

Raporda Dünya Miras Komitesinin onbirinci oturumunun UNESCO Merkezinde 7-11 Aralık 1987 tarihlerinde; Amerika Birleşik Devletleri, Avustralya, Brezilya, Bulgaristan, Cezayir, Fransa, Hindistan, İtalya, Kanada, Küba, Lübnan, Meksika, Pakistan, Sri Lanka, Tanzanya Birleşik Cumhuriyeti, Tunus, Türkiye, Yemen Arap Cumhuriyeti ve Yunanistan ülkelerinin katılımı ile gerçekleştirildiği ifade edilmektedir. Oturuma Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS) ve Uluslararası Doğayı ve Doğal Kaynakların Koruma Birliği (IUCN) temsilcileri müşavir sıfatıyla oturuma katılmışlardır.

Oturumda ICOMOS ve IUCN temsilcilerinin yorumları da dikkate alınarak Dünya Miras Listesine aday 61 örnek incelenmiştir. Bu incelemelerin sonucunda Komite 41 doğal ve kültürel mirası Dünya Miras Listesine dahil etme kararı almıştır. Listeye alınan örnekler arasında Nemrut Dağı 448 numara ile (i)(iii)(iv) kriterlere göre listeye dahil edilmiştir. Komite, Türkiye temsilcisine kısa vadede yapılacak işlerde alanın arkeolojik durumunun gözetilmesi gerektiğini bildirmiştir. Oturuma katılan Türkiye temsilcisi Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü Özel Projeler Bölüm Şefi Aysegül PEKDEMİR'dir.

UNESCO Belge 3:

Tarihi	Belge Kategorisi	Belge Adı:
1987	Danışma Kurulu Değerlendirmesi	Danışma Kurulu Değerlendirmesi
1987	Karar	Komitenin 11. Oturum Raporu
2006	Periyodik Raporlama	(Döngü 1) Bölüm II Özet

<http://whc.unesco.org/archive/periodicreporting/EUR/cycle01/section2/448-summary.pdf>

adresinde yer alan Nemrut'la ilgili son belge UNESCO adına ICOMOS uzmanlarınca hazırlanan, 2006 yılı dönem raporudur. Söz konusu rapor Nemrut Dağı Tümülüsü'nde ve yakın çevresine ilişkin değerlendirme ve önerileri içerir. Söz konusu belgenin tam metni aşağıda verilmiştir:

DÖNEM RAPORLARI, 2006

Avrupa sınırlarındaki Dünya Mirası Varlıklarının Koruma Durumu BÖLÜM II.

Türkiye

Nemrut Dağı

Kısa Tanım:

Büyük İskender'in imparatorluğunun yıkılmasından sonra Suriye'nin ve Fırat nehrinin kuzeyinde kurulmuş olan Kommagene'nin hükümdarı I. Antiochus'un (MÖ 69-34) anıt mezarı Helenistik dönemin en iddialı yapılarından. Mabedin çok kültürlülüğü, krallarının ünlü Yunan ve Pers atalarına kadar ulaşan soy seceresi, kraliyetin ikili kültürünün göstergeleridir.

1. Giriş

Kayıt yılı: 1987

Alan yönetiminden sorumlu olan idare:

Kültür ve Turizm Bakanlığı

Kültürel Miras ve Müzeler Genel Müdürlüğü

II. TBMM Binası Ulus

06100 Ankara

Email: orhan.duzgun@kulturturizm.gov.tr

Web sitesi: www.kulturturizm.gov.tr

2. Alanın Önemi

Kayıt kriterleri C (i) (iii) (iv)

Taraf Devletin gerekçeleri

Nemrut Dağı Hierothesion'u kültürel varlık olarak aşağıdaki kriterlere uygundur:

(i) Tümülüs, önemli bir mimari ve heykel sanatı anıtları bütünü olarak Pers, Helenistik ve Anadolu geleneksel tarzlarının bir birleşimini oluşturmaktadır. Tümülüsün çevresindeki teraslardaki kolosal heykeller bu sanatın önemli örneklerinden sayılmaktadır.

(ii) Karmaşık tasarımı ve kolosal ölçeği antik dünyada eşsiz bir proje oluşturmaktadır. Halen sanat tarihçileri tarafından neredeyse bilinmeyen bir alan olarak daha çok epigrafların, teologların ve astronomların ilgisini çekmiştir. Mimarlık tarihi, heykel ve geç Helenistik dönem dini ile ilgili boşlukları dolduracak bu anıt Akdeniz dünyasındaki anıtlar arasında seçkin bir yere sahip olmaya layıktır.

(iii) Yunan-Pers ortak inançları için I. Antiochos tarafından MÖ 50 yılında inşa edilmiş olan bu sit konum, ölçek, plan ve kültürel değer açısından tektir.

(iv) Sahip olduğu arkeolojik, tarihi ve dini değerler açısından tümülüs üstün özelliklere sahiptir.

Bu kültürel miras doğu ve batıda etkili olmuş bir krallığın ürünü olarak değerlidir ve Pers, Helenistik ve Anadolu kültürleri gibi çeşitli kültürlerin birliğini temsil etmek açısından iyi bir örnektir. Mithras kültürünün ve daha sonra da hristiyanlığın başlangıcı olması ile bölgenin kültürel önemi daha da artmıştır.

Anıta önem katan bir başka vasıf da zamanımızdan önceki dini çeşitliliğin gelişmesidir.

(v) Kolosal heykeller ve ortostatların inşasında o dönemde başka hiç bir yerde görülmeyen yüksek bir teknoloji kullanılmıştır. 2-9 ton ağırlığındaki taş bloklarının taşındığı kaldıraçlar inşa teknolojisinin ne kadar

gelişmiş olduğunu göstermektedir.

(vi)

ICOMOS değerlendirmesi sonucu

ICOMOS Nemrut Dağı arkeolojik alanının I, III ve IV numaralı kriterler esasına göre Dünya Miras Listesine dahil edilmesi tavsiye kararını almıştır.

Kriter I. Kommageneli I. Antiochos'un mezarı benzersiz bir sanatsal eserdir. Nemrut Dağ doğal siti Helenistik dönemin en büyük ürünlerindedir (bazı taş blokların ağırlığı 9 tona ulaşmaktadır).

Kriter III. Nemrut Dağ mezarı veya hierothesion'u Kommagene uygarlığının eşsiz tanığıdır. Burada I. Antiochos babası Mithridates tarafından Darius'un annesi Laodice tarafından da İskender'in soyundan geliyor şeklinde temsil edilmiştir. Bu yarı-efsane atalar soyu, hanedanın hem batı hem de doğunun gücünden bağımsız olma tutkusunu göstermektedir.

Kriter IV. Nemrut Dağı tümülüsü, Karakuş ve Eski Kahta mezarlarına nazaran daha da çok, özgün bir panteonun geniş fikirli çok kültürlülüğü aracılığıyla önemli bir tarihi dönemi bize göstermektedir. Zeus'un Oromasdes (İran tanrısı Ahuramazda) ile, ve Herakles'in Artagnes (İran tanrısı Verathragna) ile özdeşleştirilmesi sanatsal eşdeğerini heykellerde ve rölyeflerdeki Yunan, Pers ve Anadolu estetiğinin bu karışımında bulmaktadır.

Olumlu kanı bildirmiş olmakla birlikte ICOMOS 1984 yılında sit alanı için hazırlanmış olan restorasyon projeleri ve yönetim planı ile ilgili bir bilgi verilmemesinden dolayı kaygılarını bildirmektedir. Arkeologların ve Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün maksatlarına dair önceden hüküm vermeksizin ICOMOS'un gözlemlerine göre herhangi bir sistematik anastilosis yapmaktan olabildiğince kaçınmak gerekmektedir çünkü bu uygulama, güzelliği heykellerin bozulmuş şekillerinden, başların teraslardaki büyük taş yüzeylerde dağılmış halde olmasından gelen bu alanın topoğrafyasını ciddi olarak değiştirecektir.

Komite Kararı

Büro (1987): Büronun talebi gereğinden fazla anastilosise engel olmak amacıyla tüm restorasyon işlerinin belirli ön çalışmalar sonucuna göre yapılmasıdır.

Oturum (1987): Komite Türkiye temsilcisine kısa vadede yapılacak işlerde alanın arkeolojik durumunun gözetilmesi gereğini bildirmiştir.

- Alanın Önemi açıklamasının alanın üstün evrensel değerini yeterince tanımladığına dair bir bilgi mevcut değildir.
- Komiteden alanın önemi'ne dair değişiklikler için bir karar gereksinimi bulunmaktadır.
- Yeni, kısa bir alanın önemi başlığı önerilmiştir: "I. Antiochos'un Nemrut Dağının üstündeki mezarı, büyüleyici güzellikteki anıtsal heykelleri ve görkemli manzarasıyla Helenistik dönemin özgün sanatsal başarılarından. Bu dikkat çekici anıtta I. Antiochos anıtında kendi yarı efsane atalarını Darius ve İskender'den gelme olarak göstermektedir ve Yunan, Pers ve Anadolu mimari gelenekleri de bu önemli mozolede çok iyi sunulmaktadır."

Sınırlar ve Etkileşim Alanı

- Alan sınırlarının durumu: yeterli
- Etkileşim alanı belirlenmemiştir, gerekli görünmemektedir.

Özgünlük / Bütünlük duurma

- Dünya Miras sitesi değerleri korunmuştur.

3. Koruma

Yasal ve İdari Düzenlemeler

- "Birinci derece arkeolojik sit" ilanı ile Koruma mevzuatı kapsamındadır.
- Nemrut Dağı Milli Parkı 1/25 000 ölçekli Uzun Devreli Gelişme Planı 2002'de onaylanmıştır.
- Milli Park sınırları, alanı Milli Parklar kanunuyla korunmaktadır.
- Koruma düzenlemeleri yeterince etkili olarak kabul edilmiştir.

Yapılan/önerilen uygulamalar

- Nemrut Dağı ve tümölüsleri için bir Peyzaj Projesi ve Koruma, Restorasyon, Eğitim, Araştırma ve Uygulama Projesi hazırlanması planlanmaktadır.

4. Yönetim

Alanın kullanımı

- Ziyaretçi çekme, milli park

Yönetim/İdare organı

- 2005 tarihinde uygulayıcı grubun oluşturulması
- Sit yöneticisi/koordinatörü bulunmamaktadır ancak gereklidir
- Alanın yönetimi ile doğrudan ilgili kamu mercii: milli ve yerel
- Var olan yönetim sistemi yeterince etkindir.

Önerilen uygulamalar

- 2004'te güncellenerek uygulamaya konulan Koruma Mevzuatı çerçevesinde Dünya Mirası sit alanları için yönetim planları hazırlanması öncelikli olarak dikkate alınacaktır.

5. Yönetim Planı

- Yönetim Planı yoktur, yönetim planının hazırlanması 01/2007 tarihinde tamamlanacaktır.
- Yönetim Planının uygulamasını denetleme ve bunun etkinliğinin izlenmesi sorumluluğu: bir denetim ve koordinasyon kurulu oluşturulacaktır.

6. Mali Kaynaklar

Mali Durum

- Çekirdek fon bulunmamaktadır. Her yıl çeşitli amaçlarla (altyapı ve koruma projeleri) alan içindeki ilgili kuruluşlara devlet fonları ayrılmaktadır.
- Uluslararası Nemrut Vakfı Amsterdam Üniversitesi tarafından yönetilecek 3 yıllık (2001-2003) bir araştırma projesini desteklemektedir.
- Alanın, 2000 yılında alan Dünya Anıtlar Fonu'nun (World Monument Fund) "100 tehlike arz eden sit" listesinde olması nedeniyle Akbank ve American Express iki atölye çalışması düzenlemiştir.
- GAP Turizm Gelişme Planı çerçevesinde, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Güneydoğu Anadolu Projesi Bölgesel Kalkınma İdaresi ve Adıyaman Valiliği tarafından ortak finanse edilerek Adıyaman yerel rehberlik broşürleri hazırlanması işi yapılmıştır.
- Yönetim için ayrılan fonlar yetersizdir, koruma ve onarım için ayrılan fonlar yeterlidir.

7. Personel Durumu

Personel sayısı: 2

Aşağıdaki disiplinleri içeren yeterli uzman personel oranı:

- Kötü: koruma, yönetim, tanıtım, yorum, eğitim, ziyaretçi yönetimi

8. Koruma ve Yönetim teknikleri konusunda uzmanlık ve eğitim kaynakları

- Sit alanında geçici bir koruma laboratuvarı kurulmuştur.

9. Ziyaretçi yönetimi

- Ziyaretçi istatistikleri: Bir veri elde edilmemiştir
- Ziyaretçi servisleri: Alan yakınında tuvalet, büfe ve dinlenme alanları bulunmaktadır.
- Ziyaretçi ihtiyaçları: Adıyaman ve Malatya yönlerinde iki giriş kapısı, bilet ofisi, güvenlik ve kontrol bürosu, dinlenme odaları, büfeler, bilgilendirme panoları, otopark, yürüme yolları, bakı noktaları, uyarı levhaları, ışıklandırma, tümölüse ulaşım.

10. Bilimsel Çalışmalar

- Alanın değeri ile ilgili çalışmalar; izleme uygulamaları; mevcut durum araştırmaları; Dünya Miras Komitesi kararının etkileri; Arkeolojik araştırmalar; Ulaşım araştırmaları
- Alan Bilgi Sistemi (Site Information System) kullanılarak yapılan belgeleme çalışmaları; Nemrut Dağı anıtlarının koruma ve restorasyon çalışmaları hakkında konferans

- Bu projeler alana dair risk yönetimi, alan yönetimi, personel yönetimi, proje yönetimi, projeler ve uygulamaları için bir temel oluşturacaktır.

11. Eğitim, Bilgilendirme ve Farkındalık Yaratma

- Dünya Mirası Alanı olmasına dair bir bilgilendirme panosu bulunmamaktadır.
- Bazı yayınlarda Dünya Mirası Alanı amblemi bulunmaktadır.
- Ziyaretçiler ve Yerel otoriteler Dünya Miras Alanı olduğunun farkındadırlar.
- Dünya Miras Alanı konusunda yerel halkı ve iş çevresinde farkındalığın artırılması gereksinimi.
- Festivaller düzenlenmektedir.
- Stratejik eylem planı kapsamında Nemrut Dağı Milli Parkı Tanıtım ve Bilgilendirme Merkezi planlanmaktadır.
- Adıyaman Müzesinin çok amaçlı kültürel bir bütün olarak yeniden düzenlenmesi öngörülmektedir.
- Nemrut Vakfı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Adıyaman Valiliği'ne ait üç farklı web sitesi bulunmaktadır.

12. Alanı Etkileyen Faktörler (Korunmuşluk Durumu)

Tepkimeli (reaktif) izleme raporları

- Bulunmamaktadır

Koruma Müdahaleleri

- Dört adet dexiosis rölyefi ile aslan horoskopunun restorasyon laboratuvarına taşınması
- Antiochos, aslan ve kartal heykellerinin sağlamlştırılması
- Şimdiki koruma durumu: düzensiz, derme çatma

Alana özgü tehdit ve riskler

- Çevresel zorlamalar, doğal afetler, ziyaretçi/turizm zorlamaları
- Alanın içindeki bazı yapılar çirkin görüntü yaratmaktadır; Malatya ve Adıyaman'dan gelen yollar alana çok yaklaşmaktadır; servisler, yollar, otoparklar ve elektrik kabloları Uzun Dönem Gelişme Planı kararlarına aykırıdır
- Sit alanında yönlendirme, yol tabelaları mevcut değildir, ziyaretçiler kontrolsüz şekilde dolaşmaktadır, anıtlara dokunabilip üstüne tırmanabilmektedirler

Önerilen/alınan tedbirler

- Bir Yönetim Planı, Çevre Düzenleme Planı ve Koruma, Restorasyon, Araştırma ve Uygulama Projesi yapılması planlanmaktadır,

13. İzleme (monitoring)

- Resmi izleme programı bulunmamaktadır
- Kılavuz göstergeler: arkeolojik çalışmalar; jeolojik çalışmalar; hidro-jeolojik ve strüktürel analizler; 3 boyutlu belgeleme; taş koruma kapsamında araştırma ve uygulamalar; mimari restorasyon ve bakım uygulamaları; yorumlama, tanıtım ve yönetim planı.

14. Sonuçlar ve Önerilen Eylemler

- Dünya Mirası statüsünün temel avantajları: koruma, sosyal, ekonomik ve yönetsel
- Yönetimin güçlü yanları: Uzun Devreli Gelişme Planı ve yönetim planına dair bir çerçeve hazırlanmıştır; Alanın problemlerini tartışmak için bir bilim kurulu kurulmuştur ve alana ait problemler/tehditler belirlenmiştir.
- Yönetimin zayıf yanları: Milli Parklar ile birlikte alanı bir bütün olarak ele alan, Dünya Mirası statüsünü de göz önünde bulunduran ve ekolojik, arkeolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel özellikleri içeren ve koruma ile sosyal çıkarlar arasında bir denge sağlayan bir yönetim planının bulunmaması.

Geleceğe yönelik eylemler

- En yakın zamanda bu konuları dikkate alan bir yönetim planı hazırlanması amaçlanmaktadır.